Політична культура та ідеологія

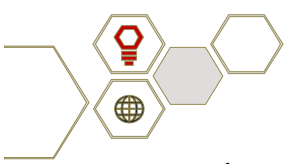
УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15677657>**Адвокатський кейс реалізації гендерної політики
на рівні державних та громадських інституцій****Тельман Анатолій Григорович**

Голова Комітету Національної асоціації
адвокатів України з питань гендерної політики,
<https://orcid.org/0009-0008-5448-9637>

Прийнято: 05.06.2025 | Опубліковано: 15.06.2025

***Анотація.** Мета наукової розвідки зводиться до висвітлення ролі адвокатської діяльності при впровадженні принципів гендерної рівності на рівні громад. Одним з ключових факторів реалізації гендерної політики є актуалізація цих аспектів в громадській думці з їхньою подальшою кореляцією з правовими нормами та індивідуальними прагненнями. Практичне застосування настанов гендерної рівності в правовому полі передбачає синергію запиту від суспільства та професійної допомоги з боку адвокатської спільноти. Методологія дослідження ґрунтується на загальнонаукових принципах та передбачає аналіз, систематизацію, порівняння та моделювання правового арсеналу в питанні гендерної рівності. Важливим методологічним підходом, використаним для досягнення завдань статті, став синергійний принцип, який узгоджує позиції індивідуального, суспільного та правового виміру. Результати дослідження вказують на важливе значення громадянської активності в питанні реалізації гендерної політики. Адвокатська спільнота підкреслює необхідність актуалізації проблеми гендеру на рівні громад, що дозволить спростувати традиційні стереотипи, які досі є суттєвою перешкодою у розумінні рівності в*

суспільстві. Зазначається, що в ході громадських обговорень встановлюються механізми подолання сірих зон у визначенні концептуальних вимірів гендерної політики. Отже, залучення громадськості до процесу реалізації гендерної політики має важливе значення для формування суспільної думки щодо принципів рівності та справедливості. Адвокатський кейс в процесі публічних обговорень проблем гендеру зосереджується на роз'ясненні прав чоловіків та жінок в різноманітних юридичних кластерах: кримінальному, адміністративному, цивільному. Осмислення гендерних аспектів в ході громадських слухань має превентивний характер та запобігає нерозумінню сторін вже в процесі практичних юридичних розглядів.

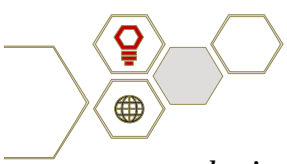
Ключові слова: правове суспільство, гендер, гендерна рівність, публічне обговорення, адвокатська діяльність, Комітет з питань гендерної політики Національної асоціації адвокатів України.

Advocacy key to implementing gender policy at the levels of state and public institutions

Telman Anatolii Hryhorovych

Head of the Committee on Gender Policy
of the Ukrainian National Bar Association,
<https://orcid.org/0009-0008-5448-9637>

Abstract. The purpose of scientific research is to highlight the role of advocacy in implementing the principles of gender equality at the community level. One of the key factors in the implementation of gender policy is the actualization of these aspects in public opinion with their further correlation with legal norms and individual aspirations. The practical application of gender equality guidelines in the legal field involves a synergy of public demand and professional assistance from the legal community. The research methodology is based on general scientific principles and involves the analysis, systematization, comparison and modeling of the legal arsenal

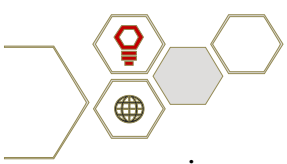

on the issue of gender equality. An important methodological approach used to achieve the objectives of the article was the synergistic principle, which reconciles the positions of the individual, social and legal dimensions. The results of the study indicate the importance of civic activism in the implementation of gender policy. The advocacy community emphasizes the need to actualize the issue of gender at the community level, which will allow to refute stereotypes, which are still a significant obstacle to understanding equality in society. It is noted that during public discussions, mechanisms are being established to overcome gray areas in determining the conceptual dimensions of gender policy. Therefore, public involvement in the process of implementing gender policy is important for shaping public opinion on the principles of equality and justice. The advocacy case in the process of public discussions of gender issues focuses on clarifying the rights of men and women in various legal clusters: criminal, administrative, civil. Understanding gender aspects during public hearings is preventive in nature and prevents misunderstandings between the parties during practical legal proceedings.

Keywords: *legal society, gender, gender equality, public discussion, advocacy, Gender Policy Committee of the National Bar Association of Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема гендерної рівності завжди була актуальною в правовому вимірі, оскільки була безпосереднім предметом розгляду юридичних справ. Це, в свою чергу, сформувало окремий кластер наукових досліджень, присвячених ролі адвокатського кейсу гендерної політики в правовому та публічному просторі.

Для сучасного українського суспільства характерна актуалізація проблеми гендеру, яка зумовлена як вертикальними, так горизонтальними соціокультурними факторами. З одного боку, державна політика, орієнтована на цінності західного суспільства, активно декларує принципи рівності та справедливості у моментах, пов'язаних з гендерними характеристиками суспільства. Водночас, суттєві зміни відбулися в суспільній свідомості українців,

які поступово, але позбавилися стереотипів минулого [5] та по-новому оцінюють позиціонування прав чоловіка і жінки як в правовому полі, так і в світоглядно-ментальних настановах.

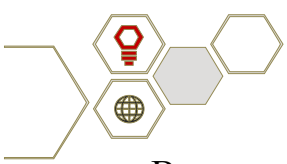
Останнє десятиліття відзначається низкою ініціатив щодо гендерної політики, які прийняті на державному законодавчому рівні. Проте, як вказує практика, якщо певні настанови (навіть офіційні) не мають повного розуміння в суспільстві, то вони приречені на формальний та декларативний характер.

Саме тому, правова спільнота однією з перших в Україні розпочала процеси узгодження гендерної політики та світогляду громадян в системі законодавчого простору. Комітет з гендерної політики Національної асоціації адвокатів України активно долучився до реалізації принципів рівності та справедливості у відносинах між чоловіками та жінками шляхом проведення громадських слухань та обговорень цієї проблеми на рівні місцевих громад.

Авторський внесок до науково-правового обґрунтування гендерної політики на рівні громад зводиться до висвітлення настанов рівності у позиціонуванні чоловіка та жінки в сучасному українському суспільстві. Суттєвим фактором у формуванні позиції та ідей виступає активна практична адвокатська діяльність (безпосередній супровід справ, в яких порушуються гендерні виміри), організаційно-правова активність очолюваного Комітету з гендерної політики Національної асоціації адвокатів України та досвіду впровадження гендерної політики серед громадськості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-правовому дискурсі останнього десятиліття сформувалися окремі тренди щодо підходів реалізації гендерної політики на рівні держави, громади чи окремого професійного кластеру суспільної діяльності. Важливим моментом є інтеграція всіх кластерів правової системи до гендерної політики за прикладом європейської традиції, яка успішно реалізувала принципи рівності та різноманітності за статевою, віковою чи соціальною ознакою [6].

Серед наукових розвідок, присвячених гендерній політиці в Україні варто виокремити праці, які стосуються регіонального виміру цього процесу [4].

Водночас, актуалізується питання адміністративно-правової характеристики гендерної політики, яке розкриває специфіку тлумачення цього аспекту в контексті нормативно-законодавчої бази [2].

Серед ключових факторів, які визначають характер гендерної політики на рівні громад, наукові дослідження розглядають такі:

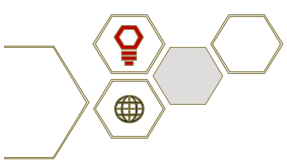
- інституційно-правове забезпечення гендерної політики [14];
- адміністративно-правове регулювання гендерних вимірів [8];
- етико-правовий аспект роботи адвоката в гендерних справах [9];
- демократичні цінності гендерного характеру в правовій сфері [13];
- людиноцентристський прояв гендерного питання в розрізі прав і свобод людини [12].

У поточному дослідженні здійснюється аналіз як традиційних настанов реалізації гендерної політики [5], так і формується уявлення про перспективи залучення громадськості до реалізації цих демократичних цінностей суспільства [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Гендерна політика в Україні цілісно сформована на законодавчому рівні та сформульована в нормативно-правовому полі. Науковий дискурс також активно досліджує проблеми гендерного характеру в контексті теоретико-світоглядного та нормативно-цільового характеру. Тому, в українському суспільстві наразі фактично сформоване різнобічне та ґрунтовне правове тлумачення основ гендерної політики.

Водночас, коли гендерні питання актуалізуються в практичній юридичній площині, то розкриваються проблемні моменти, пов'язані з людиновимірним характером сприйняття принципів гендерної рівності чи різноманітності. Тобто, фіксується розрив між теоретичними цільовими трактуваннями гендерного питання в правовій системі та практично-ціннісним вирішенням проблем гендерного характеру в конкретних судових розглядах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою наукової розвідки варто вважати спробу узгодження світоглядно-нормативних та

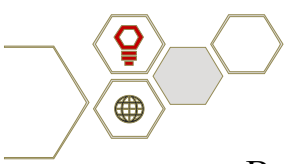
практично-орієнтованих ціннісно-цільових принципів гендерної політики в розрізі професійної діяльності адвокатського корпусу правової системи.

Завдання статті зосереджені на висвітленні практичних кроків синергії адвокатської діяльності з суспільною активністю на рівні громад, які дозволять подолати стереотипи стосовно гендерної політики та створять передумови повноцінної реалізації її ціннісно-цільових настанов. На основі прикладів активності Комітету з питань гендерної політики Національної асоціації адвокатів України формується наочне розумінні важливості відкритого діалогу в суспільстві задля реалізації глобальної цілі, яка концентрується на досягненні гендерної рівності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гендерна політика в Україні стала однією з опцій трансформації суспільства за нових демократичних умов розвитку. Європейські та прозахідні цінності передбачають унеможливлення дискримінації за будь-якою з ознак. А верховенство права та забезпечення свобод громадянина є пріоритетним для держави, яка претендує на статус розвиненої та демократичної спільноти. Відтак, проблема гендерної рівності та дотримання справедливості за гендерними характеристиками, набула важливого значення на шляху українського суспільства до європейських стандартів.

Маючи зразок ефективної та затребуваної політики Європейського Союзу [3] в сфері дотримання прав людини в гендерному розрізі, українська законодавча система сформувала систему нормативно-правових стандартів задля регулювання гендерних питань в юридичній площині. Для наукового дискурсу важливим моментом стала реалізація цих принципів в практичній сфері правової активності.

Всі учасники правового простору мають різний рівень обізнаності щодо гендерних питань та, що очевидніше, по-різному сприймають на світоглядно-ментальному рівні принципи гендерної рівності. У цьому контексті, фахівці з права володіють більшим потенціалом для сприйняття гендерних проблем, оскільки вони керуються знанням законодавства та можуть на основі цього формувати ціннісно-цільові принципи розуміння рівності.

Водночас, у розвиненому суспільстві, перед представниками правових професій окрім виконання фахових обов'язків, постає ще й просвітницька місія. Тому, представники правового кластеру актуалізують проблему гендеру не лише в ході конкретних юридичних розглядів, але й долучаються до активності громадянського суспільства, роз'яснюючи основні принципи рівності та прав людини.

Модель діалогів, семінарів чи зустрічей з громадськістю формує горизонтальний вимір сприйняття проблеми гендеру, коли, до прикладу, адвокат, на основі досвіду юридичних справ, може пояснити тонкощі та нюанси цього питання. Такий формат успішно доповнює систему нормативно-правових стандартів, які регулюють юридичне тлумачення гендерної рівності та справедливості.

Комітет з питань гендерної політики Національної асоціації адвокатів України чітко визначає необхідність проведення просвітницької роботи на рівні громад. Громадські слухання щодо питань гендерної рівності, які відбувалися за участю адвокатів, сформували загальний характер актуальних питань, які виникають в суспільстві, коли порушується питання прав чоловіків та жінок. Керуючись результатами практично-орієнтованих громадських заходів, адвокатська спільнота набуває додаткового досвіду комунікації щодо питання гендерної рівності. У свою чергу, для громадськості важливим моментом постає роз'яснення фундаментальних вимірів гендерної політики та практичного застосування гендерних стандартів в юридичній активності.

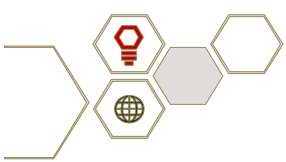
На заходах, ініційованих та підтриманих головою Комітету з питань гендерної політики Національної асоціації адвокатів України Анатолієм Тельманом та адвокатською спільнотою цієї структури, основна увага була зосереджена на таких аспектах гендерної політики на рівні громад:

- розуміння державної стратегії в гендерній політиці [14] та спроб узгодження законодавчих ініціатив з світоглядними стереотипами та переконаннями в суспільстві;

- необхідність синергійного залучення адміністративного ресурсу [7] та потенціалу громадянського суспільства задля поширення ідей гендерної рівності та справедливості;
- впорядкування законодавчої бази в питаннях гендерного характеру в кримінальному, адміністративному та цивільному кластері правової парадигми;
- особливості реалізації гендерної політики в регіонах та громадах [4] та світоглядні відмінності щодо ролі та статусу чоловіка та жінки в суспільстві;
- алгоритми дій різноманітних органів правової системи [2] в контексті дотримання гендерних прав [11];
- стандарти адвокатської діяльності (передовсім, етичні [9]) в розрізі дотримання всіх вимог нормативно-правових актів щодо гендерних вимірів;
- загострення уваги до гендерної проблеми як фактору дискримінації та спроби розв'язання наявних протиріч завдяки використанню інноваційних методик (до прикладу, концепції позитивної дискримінації [6]).

Гендерна політика у сучасному соціокультурному просторі позиціонується в якості параметру, який визначає рівень сталого розвитку громади [10]. Взаємини в суспільстві, які ґрунтуються на принципах рівності, справедливості, толерантності та різноманітності, стають основою стійких гуманістичних та демократичних цінностей, притаманних концепції сталого розвитку [1]. У цьому контексті, правова система загалом та адвокатський кейс зокрема, створюють необхідний правовий супровід формуванню суспільства сталого розвитку. Адвокати, виражаючи інтереси клієнта, вкладають принципи гендерної рівності та справедливості до загальноприйнятої правової парадигми. Водночас, цей процес має й зворотній ефект, коли суспільство, отримуючи приклади дотримання стандартів гендерної рівності в практичних юридичних справах та

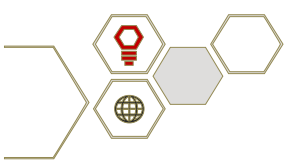
розглядах, додає цей досвід до загальної світоглядно-ментальної парадигми гендерної політики.

Окремим аспектом гендерної політики в сучасному соціокультурному просторі є зміни в сприйнятті ролі чоловіка та жінки в умовах війни. З одного боку, виконання військового обов'язку, яке стосується згідно з законодавством переважно чоловіків, вказує на домінування чоловіка в питанні захисту батьківщини, країни, сім'ї, родини. З іншого боку, нові функції, які почали активно і сумлінно виконувати жінки через фізичну відсутність чоловіків, які залучені до оборони країни, вказують на їхнє значення в забезпеченні цілісності суспільного розвитку. Наразі спостерігається синергія потенціалу чоловіка та жінки в турбулентних соціокультурних умовах, яка дозволяє утримувати існування та розвиток держави.

Задля успішної реалізації гендерної політики на рівні держави та громади необхідно акумулювати зусилля на адміністративно-правовому [8], соціокультурному [15], соціопсихологічному та міждисциплінарному [13]. Адвокатська спільнота покликана виконувати роль своєрідного регулятора та посередника, який забезпечуватиме синергію інституційного, функціонального та ціннісно-цільового виміру гендерної політики на місцях.

З часом, у суспільстві, яке прагне до демократичних змін формується колективний досвід, який стає підґрунтям для становлення індивідуального сприйняття та розуміння гендерного виміру. Відтак, актуалізуються гендерні аспекти формування та регулювання людського капіталу в контексті демократичного розвитку [12]. Принципи рівності та різноманітності, закладені в гендерній політиці, забезпечують розкриття людини, її потенціалу та сприяють гармонійному співіснуванню в суспільстві.

Висновки. Питання гендерної рівності на державному рівні мають здебільшого загальний чи політичний характер, формуючи свою частку суспільного уявлення про гендерний вимір. Проте, найбільша частка гендерноорієнтованих проблем фіксується в фундаментальних сферах суспільної діяльності. Правовий простір є однією з платформ, на якій проблеми

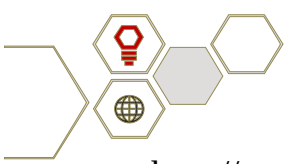

гендерної рівності набувають практичного характеру в контексті юридичних справ та розглядів. Адвокати, які безпосередньо взаємодіють з клієнтами, є тими, хто транслює та поширює нормативно-правові настанови щодо гендерної рівності. Досвід та знання в правовій сфері є факторами, які дозволяють адвокату окрім практичного юридичного супроводу, проводити просвітницьку роботу щодо роз'яснення принципів гендерної політики. Різноманітні формати, які дозволяють залучити аудиторію на рівні громад, сприяють утвердженню світоглядно-ментальних цінностей в питанні гендерної рівності.

Перспективи дослідження сконцентровані на узгодженні настанов державної політики щодо гендерного питання та практично-орієнтованої й просвітницької активності учасників правового простору. Адвокатський кейс у розрізі реалізації гендерної політики на рівні держави полягає в двох основних місіях: неухильному дотриманні нормативно-правових стандартів та роз'ясненні принципів гендерної рівності на рівні активності громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Баласинович Н. Гендерна демократія: особливості становлення в Україні. *Політикус*. 2020. № 5. С. 29–34. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/10357> (дата звернення: 7.05.2025)
2. Ганзенко М., Закрутний Д. Адміністративно-правова характеристика гендерної політики у органах державної виконавчої служби в Україні. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2020. № 32–33. С. 194–196. URL: <https://newroute.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-32-33.pdf#page=194> (дата звернення: 7.05.2025)
3. Горчанюк О. Гендерна політика у правовій сфері: міжнародний досвід. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 2-1. Р. 120–124. URL: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/82707 (дата звернення: 7.05.2025)
4. Гунза Ю., Лисак В. Регіональний вимір гендерної політики України (на прикладі Донецької області). *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2021. № 31–32. С. 120–131. URL:

<http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5666> (дата звернення: 7.05.2025)

5. Даниленко Л., Гошовська В. Гендерні традиції українського народу та їх розвиток у сучасних умовах відновлення держави. *Регіональні студії*. 2023. № 34. С. 7–11. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/1.pdf> (дата звернення: 7.05.2025)

6. Колодій О. Позитивна дискримінація як інструмент забезпечення ефективної гендерної політики: український та європейський досвід. *Правова позиція*. 2023. № 4. URL: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-4.23> (дата звернення: 7.05.2025)

7. Кравченко О. Функції та принципи адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні. *Київський часопис права*. 2024. № 2. С. 160–166. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2024.2.24> (дата звернення: 7.05.2025)

8. Кравченко О., Павленко Л. Щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні. *Київський юридичний журнал*. 2024. № 5. С. 23–28. URL: <https://doi.org/10.32782/klj-2024-5.03> (дата звернення: 7.05.2025)

9. Лаврівський В., Ель Гуессаб К., Білокопитова Н. Адвокатська етика під час воєнного стану: реалізація захисту прав і свобод людини. *Академічні візії*. 2024. № 37. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1501> (дата звернення: 7.05.2025)

10. Литвиненко А. Актуальні питання сталого розвитку українських міст у контексті сучасних трансформацій гендерної політики в Україні. *Основні цілі стратегії сталого розвитку: проблеми та перспективи*. 2024. С. 573–575. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/25047> (дата звернення: 7.05.2025)

11. Моргунов О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації принципу гендерної рівності в правоохоронній системі України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1. С.

8–14. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/14517> (дата звернення: 7.05.2025)

12. Назаров Н., Назарова Г. Людський капітал: гендерні аспекти формування та регулювання. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №2. С. 49–55. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32738> (дата звернення: 7.05.2025)

13. Новаченко Т., Беркут М. Роль цілісної програми методологічного забезпечення дослідження гендерної демократії в системі публічного управління. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 1. С. 64–71. URL: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.1.9> (дата звернення: 7.05.2025)

14. Щербак Н. Інституційне забезпечення реалізації державної гендерної політики в умовах реформування державного управління. *Право та державне управління*. 2020. № 3. С. 141–149. URL: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.21> (дата звернення: 7.05.2025)

15. Kravchenko O., Voitovska A. Formation of gender competence in the process of training future social workers. *Social Work and Education*. 2024. № 11. P. 41–61. URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.1.4> (date of access: 7.05.2025)